

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Иван Николов Бардов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

за дисертационния труд на ЕКАТЕРИНИ (ХРИСТОС) КУТРА

**на тема: “ОБУЧЕНИЕ НА ФИНИ МОТОРНИ УМЕНИЯ ПРИ ДЕЦА СЪС
СИНДРОМ НА ДЕФИЦИТ НА ВНИМАНИЕТО И ИПЕРАКТИВНОСТ”**

**за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ в професионално
направление**

1.2. Педагогика (Специална педагогика)

1. Актуалност на темата като научен проблем

Намирам избраната за разработка тема много навременна и актуална, защото данните от наличните епидемиологични проучвания еднозначно сочат, че психичният синдром „дефицит на вниманието и хиперактивност“ (ADHD) е придобил измеренията на сериозен обучителен проблем за 3-7% от детската популация. А емпирично доказан факт е, че децата с такъв вид проблеми в развитието принадлежат и към групата с висок риск за нарушения във фината моторика и двигателната координация. Съответно, неразпознаването естеството на проблема води и до отсъствие на адекватна корекционна работа с тях в двигателната сфера, което пък рязко влошава качеството на техния живот. Ранното откриване и включване на деца с ADHD в програми за интервенции от тренингов тип решително допринася за подобряване на качеството им на живот чрез подобряването на собствените двигателни умения и физическа активност. Затова децата с ADHD безусловно се нуждаят от специфичен тип обучение, което се постига именно с помощта на специалните педагози. На свой ред, за да изпълнят тази своя мисия, самите специални педагози трябва да „въоръжени“ с най-съвременните знания и съответни умения, за да провеждат успешно корекционната работа на двигателните дефицити при децата с ADHD, което ще се отрази много благоприятно върху техния общ психичен и функционален статус.

2. Общо представяне на дисертационния труд

Представеният от Катерини Кутра комплект от материали във връзка с разработения от нея дисертационен труд е в съответствие с Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България, като включва изискуемите от правилника документи. Съдържанието на дисертацията е обхваща 150 страници. То е структурирано по обичайния за един

дисертационен труд начин. Теоретична част на разработката е развита в две глави, съответно с три и два параграфа. В първата теоретична глава последователно са детайлизирани характеристиките на хиперактивното разстройство с дефицит на внимание (ADHD) с неговите подвидове и съответни симптоми; начините на тяхната диагностика. Осъществен е преглед на моторните умения; съпоставка на двигателното развитие в предучилищна възраст при здрави деца и тези с ADHD. Във втората глава на теоретичната част са представени експерименталните проучвания върху предпочитанията при работа с ръцете на деца, страдащи от ADHD; изследванията относно развитието на детската обща и фина моторика; върху развитието на уменията за писане при децата с ADHD; проучванията относно съществуващите начини за физическо възпитание на тези ученици.

В третата глава, вече от експерименталния раздел на дисертацията, последователно са представени изследователският дизайн на осъществения от авторката тренинг за развитие фините моторни умения и съответно целта, задачите и хипотезата на тази емпирична част от цялостната работа на дисертантката; процедурата на изследване и интервенция; приложеният тестови инструментариум; целевата група участници и видът на статистическия анализ на получените в хода на емпиричното изследване данни.

Четвъртата, заключителна, част на труда е представен анализът на получените резултати от реализирания тренинг на фините моторни умения при деца с ADHD; обсъждането на тези резултати и общото заключение по отношение извършената от авторката емпирична работа. Освен това тук е дефинирано мнението на Катерини Кутра за научните приноси, които са осъществени в хода на нейната работа върху проблема; приложен е списъкът с нейните публикации по темата на дисертацията. Авторката привежда обширна библиография по разработваната тема, която съдържа 194 източници на английски, цитирани в текста.

3. Познаване на проблема

Прави впечатление, че дисертантката познава много добре литературата в областта на своето проучване, като цитира източниците по коректен и изчерпателен начин. Демонстрира умения да анализира значителен обем от данни по тематиката и да прави съдържателно адекватни изводи.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Общото ми преценка е, че избраният научен проблем е разработен грижливо и компетентно, подробно са анализирани множество литературни източници на английски език.

Теоретични приноси

По мое мнение разработката на дисертантката успешно запълва една празнота в гръцката специализирана литература относно познанието на спецификите, с които се отличават децата с ADHD при тяхната обичайна физическа активност. Съществен аспект на осъществения теоретичен анализ е систематизираното представяне на тестовия инструментариум за изследване на нарушенията в двигателната сфера при децата. Подробно са представени характеристиките на отделните подкатегории на ADHD. Ценна в научно отношение е съпоставката, как децата с ADHD придобиват и развиват своите двигателни умения в сравнение с децата, които нямат този синдром. Оценените от мен като приносни моменти в рецензираната дисертация могат да послужат за отправната точка за последващи проучвания в тази сфера на специалната педагогика; при създаването на адекватните педагогически стратегии за позитивно повлияване развитието на физическата активност и минимизиране двигателните затруднения децата с ADHD.

Практически приноси

По мое мнение практическите приноси на дисертационния труд са в две насоки. Първо, особено ценен за практиката на специалната педагогика в областта на корекционната работа е разработеният и апробиран от авторката тренинг на фините моторни умения при децата с ADHD. И второ, демонстрирането на ефективността и апробирането с оглед внедряването в гръцката педагогическа практика на тестовата батерия за оценка на равнището на развитие на детските двигателни умения MABC-2 (Movement Assessment Battery for Children - Second Edition). Този тест е подходящ инструментариум при проектирането и оценката (когато се прилага дизайна „тест-ретест изследване“) на корекционни интервенции, целящи да подобрят като цяло двигателните умения на децата, страдащи от нарушения в моториката.

Ето защо, резултатите от осъществения тренинг биха могли значително да помогнат, както на учителите по физическо възпитание, така и на педагозите, които използват комплекси от движения като учебни средства за придобиване на различни познавателно-моторни умения.

5. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

По темата на дисертационния труд са направени 3 публикации, които отговарят на изискванията в ЗРАСРБ. В текстовете на публикациите ясно се вижда личният принос на докторантката Кутра.

6. Автореферат

Авторефератът се състои от 38 страници. В него са включени 4 таблици. Той е направен според изискванията и вярно и коректно отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

7. Забележки и препоръки относно евентуална бъдеща изследователска работа

Наред с представените достоинства на рецензията текст не могат да не бъдат отбелязани и някои слабости, които препоръчвам дисертантката да отстрани при работата си над своите бъдещи изследователски проекти. Моите забележки касаят емпиричния раздел на дисертационния труд. Така, подборът на включваните в процедурата на тренинга деца е могъл да бъде по-прецизен с оглед уравниването на изследваната извадка по пол. Ако броят на момчетата и момичетата бе приблизително еднакъв, то това би създавало предпоставката за статистически обосновани съпоставки дали има сходства или се наблюдават специфични различия между двете подгрупи. Има какво да се желае и по отношение на приложените статистически процедури за обработката на получените в хода на проучването емпирични данни. Обемът на извадката от 100 изследвали прави напълно правомерна възможността да се приложат по-мощните параметрични статистически методи за обработка на данни. Това би създавало възможността и за по-плодотворна и задълбочена научна интерпретация на получаваните резултати. Прилагането само базова описателна статистика — изчисляване на средна стойност, стандартно отклонение и медиана — е за мен ненужно самоограничение относно възможността за разкриване на интересни в научно отношение взаимовръзки. В интерес на истината трябва да отбележа, че в рамките осъществения „тест – ретест“ експериментален дизайн дисертантката е приложила непараметричния тест на Уилкоксън за зависими извадки, за да провери и докаже статистически своята хипотеза за ефективността от тренинговата процедура за подобряването на фините моторни умения при деца с ADHD. С този факт е свързана и моята препоръка — така разработеният и апробиран модел на тренингови процедури да се използва за не само при корекционната работа на деца, страдащи от ADHD, но и при рехабилитацията други, страдащи от моторно-координационни нарушения, деца.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Резултатите от осъщественото от дисертантката теоретично проучване, както и реализираният тренинг на моторните умения при гръцки деца с дефицит на вниманието и хиперактивност несъмнено ще допринесат за подобряване на педагогическата практика относно децата с такъв род обучителни проблеми в Гърция. Ето защо моето становище е, че от съдържателна гледна точка

разработеният от Кутра текст притежава качества на завършено и цялостно изследване в областта на специалната педагогика, изцяло отговарящо на критериите, поставени пред една докторска теза. На основа на изложените достойнства на дисертационния труд считам, че той отговаря на условията за присъждане на научната и образователна степен "Доктор". Авторката Екатерина Кутра отговоря на всички изисквания, поради което препоръчвам да ѝ бъде дадена научната степен „Доктор“ в професионалнаправление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

София
17.06.2022

Изготвил становището:

Доц. д-р Иван Бардов